

Персонификација—битна одредба стила пагонске прозе Растка Петровића

Персонификација и хипербола имају доминантно место у стилском уобличавању пагонске прозе Растка Петровића. Стилски израз којим се приповедач служи омогућава одуховљење ствари и тежњу људског духа да се наметне природи. То је одабрани поступак претварања епске нарације у лирске изливе. Дубока зароненост у природу, метафорична засићеност у доживљавању природе, његово осећање пулсирања живота и дионизинско осећање животних радости, отворило је велике могућности за персонифицирањем и хиперболисањем оркесталног присуства природе која је напета до „прскања дамара“. Приповедач се просто размеће бројним могућностима употребе материнске речи, којом са много успеха казује вибрације и оксилације својих расположења. Познатим метром, ритмиком и сликом редовно изражава новине. Огњене речи, симболи персонификације и хиперболе, дочаравају суштину емоција, основу слике, елементарност живота. Испреплетеност немира и природе са свемирском ширином и ритмом у коме није одсутно ни људско биће у својим доживљавањима чине доминантне функције изражавања предметног света и света богова у пагонској прози. Због тога се до самих врхунаца персонифицирају битни детаљи свемирског таласања, свет животиња добија боју људске емоције, биће живи организованим животом и тако се „чулност“ природе тананим нитима везује за доживљаје људи.

Оваква мисао, овакво исказивање, ефективно доживљавање свемирског елемента захтевало је особито персонифицирање. Таква врсна стилизација, очигледно, прераста у алегорију басне:

„Свитци се погнаше преко жита кошених,
жита некошених, барског биља. Сад се
скупе у гомилу, сад се распу, нестану.
Ситни водени комарци певају химну свом

богу, жене се, просе, удају; једни држе беседе други се запрепашћују и гину. (II књига: О Набору Деволцу, 31. страна) Српски и хрватски писци XX века, 1964. год.).

Основна детерминисаност овог типа персонификације лежи у томе што се предмети или животиње у медијуму природе понашају и крећу као људи. Визије писца су: сочне, једре, набрекле до самог пуцања. Персонифицирање му чини језик једноставним и комуникативним. Приповедач позива на откривање динамике живота и нових светова. Овде свет природе и свет животиња поприма својство објективног догађања.

Запостављањем епитета и речи декоративног карактера, писац вешто надокнађује персонифицирањем свега што се под ову врсту стилистичког карактера може подврстити. Поред тога, своју динамичност допуњава: умножавањем речи предикативне службе. Пагонске прозе обилују ритуалном игром која се изразито преноси од људи на бића митских размера и својстава. У свему томе бројно саучествују: змајеви, шумске животиње, звезде, вина, ратни походи и др.

Друга књига о „Набору Деволцу“ доноси све у покрету, игри, обичају. Овде је човек увек виталан. Набору Деволцу је овде природа саучеснички наклоњена. Младић Деволц опијен природом и љубавним заносима, топло сања своје снове. Снови су му често истинити.

„Заковитлаше се планине, језера и све остало. Својом грајом пробудише бога, и рекоше му да се један младић и једна девојка воле на земљи. Сваки атом саопшти му огромну, важну вест како неки младић отруживши се по кожи, не може одмах да заспи. Бог спусти главу у руке. Божја кћи онда прикочи месец о једну своју влас па га заљуља кроз простор између обода неба; месец њишнући се прошиша кроз језеро, удави се.

— „Како ћемо повући месец да нас осветљава?“

— упита бог. — „Нека младић

узме девојку за жену“, би одговор јегуља.

— „Треба девојку откупити волом“, рече

бог. — „Да му пошаљемо једног вола из

раја“, би одговор сатаного. — „А чијег вола?“

упита бог — „Па твога, боже Перуне“, би

одговор бикова. — „А ништа од тога не може

да буде; нека остане мртва вила,

нека цркну и младић и девојка, немојте

ми више досађивати са таквим ситницама“.

— „Опет настаде плач и кукњава.“

(Друга књига: О Набору Деволцу, 36 стр. Српски и хрватски писци XX века, 1964. године).

Богови и природа воде дијалог. Креирају догађаје као субјекти. Лица пагонских проза се разлажу на оно што јесу у природи. То разлагање омогућава овакав фигуративни поступак. Природа је поистовећена са животом људи. Позорница Растка Петровића располаже обичним људима, животињама, биљкама, стварима, боговима, тајанственим силама са тајанственим спрегавима. На тој позорници често дивља цела природа:

„Зато што је Кумило пун лепоте,
самилости и смелости младићке све
што је око њега хоће да му помогне.
Трава и земља омекшавају да би му
била постеља, небо и облаци се сагибају
да га покрију, камен се загрева место
јастука, дворе га јеле и оморике скупљајући
све мирисе планинске, ветар му спрема понуде.
киша из облака га умива, поји соко сива тига,
милује га сунце са висине, походе га
мравићи из траве, пуни су брига листови
на гранама, желе га небеске звездице,
љубе га горске бубице, мазе га цветови
детелине, шапућу му зрикавци, буди га
горски вук, открива га зора невеста, целива
га лахор југарњи, клањају се чопори волова,
дају му своје млечне сузе краве тек истеране,
грле га чобанице, кити га класје житно,
чува га хладни студени извор, поздрављају
га рибе из река, певају му валови изворски,
кличу му горе и брада, дозивају га дивљи
голубови...“

(I књига: О распуштености богова, страна 19, Српски и хрватски писци XX века, 1964. год.).

Ликови редовно попримају божанске особености. Богови се оличавају овоземаљским људским својствима, личе на човека, имају његову нарав и карактер. Они мисле и осећају као људи. Живљење им је преплетено са људским и природним. Они се жене и удају. Брину се за очување брака родбине. Бог Перун испољава потпуно старање и велику бригу око удаје своје сестре Сорје. Његова сестра је запрошена од месеца Мануса. Веома живо персонифицирање људских својстава у неживим појавама и предметима. Придајући оваква својства, приповедач оживљава појаве и предмете, апстрактне појмовне слике добијају људске особине и својства. Све постаје биће које мисли, осећа, реагује. Ова стилска фигура живо поспешује афективност и експресивност казивања. Зато она прима карактер доминантне емоционалне речи са веома снажним стилстичким карактером. Инспиришући се историјском и фолклорном грађом, писац је прибегао овом средству, да би створио једну изузетну визију света.

„Перун хоће да уда сестру Сорју,
божанство сунчане светлости; проси
је месец, сам Манус. У њега су
жуте ноге до колена, жуте руке
до рамена, на грудима има уста и очи
што се увек смеју“.

(I књига: О распуштености богова, 20 страна, Српски
и хрватски писци XX века, 1964. год.).

Сорји се, заиста, допада Манус, али његов таст
тражи да Манус из преко девет мора врати одбеглу
златокрилу утву и да му донесе златну јабучку.

„Кад стигну за девет мора, месец ухвати
утву, стрпа је у недра, а недра му се
грохотом насмејаше. Убије аждају, откине
с дрвета златну јабучку.“

(I књига: О распуштености богова, 20 страна).

Људи се оприрођују, а природа хуманизира. При-
рода почиње да живи снажним емоцијама човека. Пер-
сонификација поприма улогу из унутрашњег ствараоца
могућности отвореног лирског патоса. Људски антаго-
низми преталају се у један римтички говор и песму
природе. Кад је персонификација нова, као што је ова
у пагонским прозама, онда је неизбежно присуство жи-
вописности стила као новог, свежег облика саопштава-
ња мисли читаоцу.

Употребом персонификације у пагонским прозама
наратор одређује меру, а тим ствара и логичне грани-
це које намећу уметничке неопходности. Конкретно, у
Растковим пагонским прозама, персонификација је ло-
гична, свежа и нова. У непрекидној тежњи да се човек
стави у средиште природе који све појаве тежи да об-
јасни собом, приближавајући их себи и тако им прида-
вајући своја својства персонифицирајући и хиперболи-
шући детаље, писац успева да обезбеди присуство ове
мисли употребом ових изражајних средстава. Отуда су
очигледна његова трагања за свеопштим кретањима и
метаморфозама у свету природе. Све што се збива, до-
гађа се у једној блискости.

Приповедач размишља о томе како је човек у умет-
ности овековечен, слободнији и сигурнији, а затим
„уметност није ништа друго него његов бољи, успелији
живот“. Његова проза, просто позива на откривање
живота. Приповедач покушава да разреши: односе из-
међу људске јединке, средине и природе. Решење овог
проблема приповедач је тражио у документарном ма-
теријалу у мотивима о прошлости. У томе потпуно ус-
пева. Његова персонификација, као основно средство

стилистичког изражаја, састављена је од више појединости које извиру једна из друге и тако ланчано повезане грабе развијају слику не само предмета, него и слику атмосфере која влада око бића које се у њој креће. Мисао писца има персонифициран карактер. Понекад добија димензије драматичног. Његова персонификација, скоро, слика мисао као процес чије су линије дизања и падања врло јасно изражена, а приповедање је подигнуто на висину уметничке експресије.

По
бе
ља